

ХЕЛИКОПТЕРСКИ ДЕСАНТИ

Хеликоптери су, посматрано у тактичким размерама, револуционарно утицали на решавање проблема покретљивости у савременим условима.

Афирмација хеликоптерских јединица у Кореји, Вијетнаму, Алжиру и на послератним вежбама на ратним полигонима је несумњива, и поред специфичности ратних попришта.¹⁾ Ограђујући се од екстремних гледишта, а истовремено имајући у виду специфичност ратних искустава о употреби хеликоптера у досадашњим дејствима, може се — сагледавајући физиономију савременог рата — бар приближно одредити њихова објективна вредност у светлу претстојећих задатака и поставити правилан однос рентабилности према ефекту. Притом треба имати у виду и специфичан положај конкретне земље, орографско-хидрографски створ, материјално-финансиске могућности и покривеност и испресецаност земљишта.

Хеликоптери су релативно скупо борбено средство. Осетљиви су, у техничком погледу доста сложени и захтевају добро организовану техничку службу на земљи. Засад су у великој мери зависни од повољних метеоролошких услова. Могу се, опремљени потребним инструментима, користити и за ноћна дејства.

Наоружани, борбени хеликоптери²⁾ претстављају покушај оспособљавања за борбене акције. Борбени хеликоптери штитили би хеликоптерски десант уништавајући ватрена средства оживела за време самог десанта или задржавајући противдесантне снаге после извршеног десанта.

---

1) У Кореји је, например, у ваздушнодесантној операцији *Tomahawk*, 23 марта 1951 године, учествовало 4.000 људи. У осмогодишњем рату у Индокини Французи су извели око 150 десантних акција, од скокова појединачних падобранаца до десанта јачине пет и више батаљона.

2) Наоружање хеликоптера је у експерименталној фази. Практични опити вршени су у Алжиру и на маневрима снага НАТО у Западној Немачкој. Французи врше опите на хеликоптеру *H-19* и *H-34* и то: топом калибра 20 мм, са 4 базеке и ракетним бацачем типа *MATRA 122* за мала *P3* типа *SNEB 68*. Амерички хеликоптер типа *H-34* је наоружан са 40 ПЗ (68 мм), 2 *P3* (127 мм), 2 топа 20 мм, 3 митраљеза 12,7 мм и 6 митраљеза 7,7 мм. Касније су Французи на хеликоптер *Alouette* монтирали 4 вођена пројектила *SS-11* домета 3,5 км, за борбу против тенкова и тиме спојили у хеликоптеру две функције — артиљерску осматрачницу и оруђе.

Хеликоптери су врло осетљиви на дејство лаког и тешког пешадског наоружања, ПАМ и ЛПАА, док су, бар према досадашњим искуствима, мање осетљиви (посебно лаки и средњи хеликоптери) на дејства из ваздуха. Авијација КоВ (или лака борбена авијација — ЛаБа) претежно опремљена лакшим, најчешће клипним авионима, који се одликују великом покретљивошћу, врло је опасан противник хеликоптера. Ради ублажавања тог недостатка чине се покушаји да се хеликоптери наоружају стрелачким наоружањем за самоодбрану, а за заштиту од лаког пешадског наоружања, ПАМ и ЛПАА, да се опреме лакшим оклопом који би штитио најосетљивије делове апарата и посаду.

Насупрот томе, хеликоптере одликује низ позитивних особина. Њихова покретљивост, на пример, под којом подразумевамо способност маневра у ваздуху, у поређењу са авионима, много је већа. Или, летење „изнад крошња дрвећа“ у буквалном смислу, лебдење у ваздуху, коришћење најмањих равнина за слетање, слетање на воду, лед, планину или кров итд., даје им преимућства које ниједна друга летилица нема.

Могућности „прескакања“ препрека на земљи, убрајајући и препреке настале дејством атомског оружја, су у поређењу са свим осталим средствима много веће.

Набрајање позитивних и негативних одлика хеликоптера није циљ овог разматрања, сем у најнужнијој мери, колико је то потребно да би се сагледале могућности њихове употребе у десантне сврхе³⁾. Но, већ из изнетих чињеница може се у самом почетку закључити да ће се хеликоптерски десанти применити само онда кад се одређени задатак не може извршити на неки други, економичнији начин (диверзантским, партизанским или територијалним јединицама), а његово извршење имаће значајнију улогу у тактичком или оперативном погледу.⁴⁾

Хеликоптерски десанти се могу вршити у тактичку или блиску оперативну дубину, и то било самостално или као један од ешелона ваздушнодесантне операције. Дубина хеликоптерских десаната још увек претставља спорно питање. Она зависи од два чиниоца: тактичких услова и техничких могућности хеликоптера. Према садашњем степену развоја хеликоптера рачуна се да би износила највише око 90 км од линије фронта.

Специјална врста хеликоптерских десаната су десанти у циљу диверзије. Они се изводе мањим снагама, начелно у ближој позадини, а није искључено да се примене и на већој дубини, у одређеним тактичким условима који би то омогућили.

Мишљења о хеликоптерским десантима у савременим условима ратовања су подељена. Док једни теоретичари заступају мишље-

³⁾ Детаљније о том питању види у Ваздухопловном гласнику број 3/60.

⁴⁾ На последњим маневрима западнонемачке војске и америчких снага у Немачкој, од 1 до 7 фебруара 1960 године, поред савременог оружја и јаке авијације, учествовао је први пут и велик број хеликоптера којима су вршени десанти.

ње о могућим „хеликоптерским операцијама“, други су врло скептични.⁵⁾ Међутим, сва њихова разматрања се односе на десанте већих размера који треба да допуне концепције великих сила о употреби ваздушних десаната, док мале земље које воде самосталну политику сматрају тактичке хеликоптерске десанте погодним за ратовање на брдском и средње планинском земљишту у садејству са диверзантским, територијалним и партизанским јединицама или да дејствују за потребе тих јединица.

Задаци хеликоптерских десаната, обухватајући и оне које предвиђају нуклеарне силе, могли би се груписати по следећем:

а) У нападним дејствима:

— заузимање и очување рејона неутралисаних сопственим атомским оружјем пре њиховог поновног поседања од стране непријатеља;

— заузимање рејона размештаја батерија атомске артиљерије, уништавање рампи за лансирање тактичких пројектила и складишта са пројектилима;

— заузимање мостобрана при форсирању реке;

— дезорганизовање командовања, препади на командна места, центре веза и осматрачнице и уништење техничких средстава везе пре почетка или у току напада;

— диверзантски десанти у циљу дезорганизовања позадине и ометања маневра непријатељевих резерви.

Нарочито значајне задатке могу да изврше хеликоптерски десанти у нападу на планинском земљишту или у шуми, у обиласку и гоњењу.

б) У одбранбеним дејствима:

— за појачање угрожених трупа на фронту са задатком спречавања брзог продора оклопних јединица непријатеља;

— за диверзије у непријатељевој позадини са циљем спречавања и ометања његових припрема за напад и снабдевање у току напада;

— за нападна дејства браниоца, првенствено кад се врши противудар или противнапад;

— за уништење непријатељевих средстава, као у нападним дејствима.

Начело економије снага захтева да се хеликоптерски десанти употребљавају тек кад дотични задатак не могу правовремено извршити партизанске, територијалне или друге јединице. Уколико се и поред тога укаже потреба за ваздушним десантом, онда поменуте снаге треба обавезно да му садејствују.

---

5) Ф.О. Микше, на пример, каже, да догод су трошкови производње и одржавања хеликоптера тако високи, техничке особине слабе, а осетљивост на стрељачко наоружање велика, дотле ће њихова оперативна употреба бити отежана. Сем тога, за пребацивање једног батаљона потребно је 50 хеликоптера, а новцем који се утроши за производњу 50 хеликоптера може се опремити цео пук. (*Flugwehr und Technik* бр. 4, 5 и 6, Швајцарска, 1960 год.).

Искуства и разматрања указују да хеликоптерским десантима треба да претходи детаљно извиђање (са аерофотоснимањем) непријатељевог борбеног поретка и распореда ватрених средстава у зони планираних маршрута прелета и у планираним рејонима искрцавања⁶⁾ (слетања) десанта. Исправке зона маршруте треба извршити на основу података добијених извиђањем (које не сме открити претстојећу акцију).

Поред тога, извиђањем се прикупљају подаци о стању ПВО непријатеља, као и о систему ПДО, стању земљишта и стању у метеоролошком погледу. Код тога се користе сви видови извиђања, а најважнији подаци се добијају извиђањем авијације, партизанских и територијалних јединица, убачених (остављених) и извиђачких делова (група) из састава ВДЈ.

Најцелисходније је зоне маршрута изабрати на слабије брањеним и мање поседнутим правцима, користећи тешко проходно земљиште, мочваре итд.

Ватрена средства на маршрути, а посебно у рејону искрцавања, најефикасније се неутралишу у току прелета десанта и непосредно пре почетка искрцавања. Начин неутралисања зависиће од расположивих средстава. Предвиђа се и употреба борбених хеликоптера помоћу којих је могућно изоловати рејон искрцавања десанта⁷⁾.

Транспорт хеликоптерског десанта штити ловачка авијација заштитом рејона борбених дејстава. У зависности од дубине дејства десанта треба створити и одговарајући степен тактичке (оперативне) превласти, или користити такве услове дејства који смањују значај непријатељеве превласти у ваздуху.

Сви елементи десанта (командант десанта, борбени хеликоптери и ловачка авијација за заштиту) морају имати сигурну радиовезу.

Да би се постигло изненађење и смањила осетљивост десант треба искрцати у што краћем времену, пре него што непријатељ привуче јаче противдесантне снаге.

Јединице одређене за хеликоптерски десант и хеликоптерске јединице добијају *полазне рејоне*. Они се могу поделити на *полазне рејоне хеликоптера* и *полазне рејоне десанта*.

Полазни рејони хеликоптера претстављају просторију на којој се налазе узлетишта хеликоптера и потребни органи (установе) службе снабдевања и техничке службе одржавања. Морају одговарати одређеним условима, а то су:

6) Термин „рејон искрцавања“ је узет зато што се искрцавање може извршити и без слетања.

7) У операцији *Winterschild* на маневру снага НАТО у Западној Немачкој ове године, извршено је заузимање једне стратегијске тачке хеликоптерским десантом. Претходно су ватрена средства у рејону искрцавања неутралисана помоћу стрељачког наоружања борбених хеликоптера. Искрцавање 37 хеликоптера трајало је, заједно са поновним узлетањем, један минут. (*Flugwehr und Technik* — април 1960 године).

— да су ван домета непријатељевог тактичког атомског оружја;⁸⁾

— да се налазе на најпогоднијим местима, која омогућују добро снабдевање, одржавање хеликоптера, маскирање и прикривање и да су обезбеђени оруђима ЛПАА или ПАМ за заштиту од нисколетећих авиона. Полазни рејони хеликоптера се премештају у зависности од тактичке ситуације и успеха јединица КоВ.

Полазни рејон десанта (за јединице очекујући рејон) је просто-рија размештаја јединица које ће учествовати у десанту и места узлетања хеликоптера. У очекујуће рејоне (који се не морају поклапати са полазним рејоном десанта) јединице се доводе ноћу, највише 24 часа пре укрцавања. Отстојање очекујућих рејона од полазних не сме бити веће од 4 до 6 км (један сат марша), а могу се оба рејона и поклапати. Полазни рејон десанта треба да се налази ван домета успешног дејства непријатељеве артиљерије⁹⁾ и да пружа одговарајуће услове за размештај и маскирање. Ту се размештају све јединице десанта, али тако да се свака може брзо и несметано укрцати у хеликоптере. Места укрцавања и узлетања хеликоптера треба да су равна и да се налазе у близини размештаја јединица. На просторији полазног рејона десанта (зависно од његове јачине) може се предвидети једно или више таквих места. У прорачунима се обично узима да је 2000 м простора довољно за утовар и узлетање једног хеликоптера (50×40 м). То је уједно и горња граница, која у зависности од ситуације може да се смањи.

Јединице се укрцавају у полазном рејону десанта по тачно разрађеном плану, а хеликоптери долазе из својих полазних рејона. Време укрцавања треба да буде што краће. То је могућно постићи минималним претходним увежбавањем пошто је велико преимућство хеликоптерских десаната баш у томе што се с јединицама не мора изводити специјална обука; изузетно могу отпасти и претходна увежбавања укрцавања.

Припреме морају бити временски детаљно испланиране, садејство између свих елемената десанта добро организовано. Време од доласка празних хеликоптера до поновног узлетања треба да буде што краће и морало би се кретати у границама од 5 до 10 минута.

Јединице се искрцавају у рејону искрцавања. Рејон искрцавања хеликоптерског десанта мора одговарати одређеним условима:

⁸⁾ Ако се узме просечан домет тактичких пројектила земља-земља (*Little John* — 16,4 км, *La Crosse* — 16—32 км, *Honest John* — 33—37 км, *T-5C* — 27—37 км, *T-7* — 25 км) може се рачунати да њихов практичан домет износи око 25 км од линије фронта. Према томе би полазни рејони хеликоптера у дубини од 30 км одговарали постављеним захтевима.

⁹⁾ Домет класичне артиљерије, која долази у обзир за разматрање, креће се у границама око 10 км од линије фронта. Дубина од 10—15 км за полазне рејоне десанта би одговарала и у савременим условима, јер су у питању поједине јединице јачине до ојачане чете концентрисане на ужој просторији.

тактичким, који зависе од задатка јединице, и летачко-техничким, везаним за способност летилице и посаде. Ти услови су:

- да је омогућено организовање кружне одбране, посебно противоклопне,
- да се лако проналази из ваздуха,
- да је погодан за прилажење и слетање хеликоптера,
- да за време извршења задатка влада дозвољени метеоролошки минимум¹⁰).

Јединице се искрцавају по плану који је разрађен у припреми десанта.

Избор рејона искрцавања хеликоптерског десанта и његово удаљење од објекта дејства зависиће од тога да ли је непријатељ посео објект или не. Поседнутост, као и величина снага које поседују објект, утицаће на удаљеност рејона искрцавања од објекта. Та удаљеност мора не само спречити уништење десанта пре него што се прикупи и развије у борбени поредак, већ му и омогућити да једновремено изврши напад. Иако је то време у односу на друге врсте ваздушних десаната краће, ипак се не може говорити о директном преласку из хеликоптера у борбу.

Рејон искрцавања хеликоптерског десанта, у зависности од величине, обухвата једно или више слетишта која су на таквом међусобном удаљењу да обезбеђују што краће време потребно после искрцавања за организовање заједничких борбених дејстава. Притом је битно да се на једном слетишту искрца комплетна основна јединица. Хеликоптери долећу на слетиште у што краћем временском размаку, чиме се такође скраћује трајање искрцавања. После тога се враћају у свој полазни рејон, сем оних који су намењени за посебне задатке (санитетски, за везу, извиђање), или, у зависности од задатка, прелећу у рејоне поновног укрцавања. Ако је у питању специјалан задатак или десант у циљу диверзије, хеликоптери обично остају у рејону искрцавања како би по извршењу задатка вратили десант у полазне рејоне.

Најосетљивији период за десант је од почетка укрцавања до времена кад су јединице искрцане и способне за извршење задатка. Све претходне радње и мере безбедности предузимају се како би се омогућило да се у том периоду све одвија по плану и успешно заврши. Најосетљивија етапа поменутог периода је време од прелетања линије фронта до доласка у рејон искрцавања, као и само искрцавање. Да би десант што касније био откривен примењују се мере тајности и маскирања, а линија фронта прелеће се онда кад то противник најмање очекује, на пример, при крају ноћи (искрцавање пре сванућа), по тамној ноћи, у сложеним метеоролошким условима итд. У циљу безбедности и постизања изненађења примењују се:

10) Метеоролошки минимум су минималне вредности метеоролошких елемената при којима се задатак још може извршити. Елементи су: хоризонтална видљивост, вертикална видљивост, брзина ветра, доња база облака.

— изненадно појављивање у бришућем лету и коришћење рељефа земљишта;

— прелетање линије фронта кад се створи планирани прекид у артиљериској ватри (припреми) или на отсеку који није обухваћен артиљериском ватром (припремом);

— искоришћавање неповољних метеоролошких услова, посебно ниских облака, као и ноћи, свитања или сумрака;

— димне завесе на маршрути;

— избегавање свих места где су откривене ватрене тачке, примењујући по потреби и изломљене маршруте.

Осетљивост хеликоптера се повећава при доброј видљивости и зависи од времена употребе. Ноћ отежава употребу хеликоптера и извођење хеликоптерског десанта, као и извођење осталих борбених радњи, али су преимућства већа него тешкоће у организовању припрема и извршењу. При разматрању ноћних дејстава имају се у виду тамније ноћи без месечине. Хеликоптерски десанти ноћу су могући, и то чак и онда кад је превласт у ваздуху на страни непријатеља.

Припрема и организовање ноћног хеликоптерског десанта захтевају далеко прецизнију дубљу и ширу студију свих елемената који утичу на извршење задатка него кад је реч о дневном десанту, а нарочито оних који долазе до пуног изражаја ноћу. Тако је, на пример, потребно:

— детаљно извиђање свих узлетишта полазног рејона десанта, маршруте и, по могућности, рејона искрцавања. У рејоне укрцавања може се прелетети у видном времену, ако се тиме не открива претстојећа акција;

— рејон искрцавања и слетања хеликоптера да не буде поседнут од непријатеља;

— рејон искрцавања и слетања мора обухватити површински већу просторију;

— рачунати с већим утрошком времена за извршење десанта, јер је темпо искрцавања спорији, а могућности за успешна противдејства веће.

Начелно треба тежити да се извиђање заврши (може и извиђачким хеликоптерима) претходног дана. Слетање и искрцавање хеликоптерског десанта ноћу на непознате терене дошло би у обзир само изузетно, кад значај задатка прелази значај безбедности.

Број слетишта за хеликоптере ноћу мора бити већи. Отстојања између хеликоптера повећавају се најмање двоструко у односу на дневне летове.

Организовање слетања хеликоптера захтева далеко брижљивије припреме. Посаде се још за време тих припрема детаљно упознају са свим елементима лета, а њихова оспособљеност се проверава разрадом задатка на карти или рељефу. Веома брижљиво разрађује се шема слетања и сигнали чија је намена да се искључи свака мо-

гућност неспоразума. Посебна пажња посвећује се дисциплини јединица и развијању сазнања сваког појединца да и најмања несмотреност може довести у питање извршење задатка.

Ради навођења хеликоптера ноћу, пре доласка десанта, на предвиђене терене мора слетети извиђачка група са потребним средствима, првенствено светлосним за обележавање слетишта. Притом се тежи да свако слетиште има своју боју. Навођење се може вршити и одговарајућим радионавигациским уређајима са земље. Светла се пале краткотрајно и то тек кад се чују мотори хеликоптера и кад се добије уговорени сигнал распознавања, а служе како прецизнијем утврђивању места слетања тако и олакшавању приземљења. Хеликоптери треба да лете без позициских и формациских светла.

По извршеном искрцавању, командант десанта прикупља јединице и материјал и успоставља везу са претпостављеном командом. Прикупљање обично траје дуже него дању, и то време претставља критичну фазу десанта.

Зборни рејон одређује се на правцу дејства десанта и у близини оријентира који остаје маркантан и ноћу.

За време подилажења објекту дејства истурају се јаче патроле и обезбеђујући делови, како би се избегла евентуална изненађења и правовремено добили подаци о евентуалном сусрету с непријатељем пре доласка до самог објекта који треба напасти.

Све борбене радње после искрцавања морају бити повезане са активношћу јединица (партизанских, територијалних, остављених итд.) које се већ налазе на том терену. Њихова помоћ је драгоцене и треба је планирати и организовати садејство.

Борба против хеликоптерских десаната обухваћена је свим мерама борбеног обезбеђења које се иначе спроводе. Она се организује у оквиру противваздушне одбране (ПВО) и као самосталан вид борбеног обезбеђења у ком случају обухвата активне и пасивне мере. Активним мерама обезбеђују се сви осетљиви и погодни рејони за спуштање (искрцавање) десаната, а под пасивним подразумевамо маскирање, ударе по полазним рејонима хеликоптера, по полазним рејонима десанта, по хеликоптерским десантима у ваздуху итд.

Основно у борби са хеликоптерским десантима је сазнање да су они врло осетљиви и да су најосетљивији за време транспорта. Искористити слабости ниско-летећих хеликоптера, тући их свим расположивим оружјем, то је оно о чему треба да се брине сваки старшина. После искрцавања борба са хеликоптерским десантима одвија се као и са осталим десантима, с том разликом што је време од искрцавања до сређивања много краће и што су јединице одмах спремне за борбу (посебно у поређењу са падобранским десантом). То захтева много бржу интервенцију и ангажовање свих снага које се у дотичном рејону затекну.

Нарочито значајна улога у борби са хеликоптерским десантима намењена је територијалним и осталим јединицама ван сталног састава јединица КоВ.

Шире разматрање борбе против хеликоптерског десанта излази из оквира овог чланка, а овде је само поменуто ради добијања целивитије слике.

Уместо закључка могло би се истаћи:

Повећање маневарске способности армије у савременим условима, поред осталих елемената, постиже се повећањем њене покретљивости. Ваздушни десанти задржавају и даље велик значај за покретљивост армије, али се начела и начин њихове употребе због повећаних могућности савремене ПВО и дејства атомског оружја мењају.

Ваздушни десанти, за чије су се пребацивање досад употребљавали једрилице и транспортни авиони, увођењем хеликоптера добили су ново средство, које има своје недостатке, али и преимућства у односу на све остале летилице. Техничко усавршавање хеликоптера пружа широке перспективне могућности за примену хеликоптерских десаната (самосталних или мешовитих).

Хеликоптерски десанти се засад могу користити на мањој дубини, а посебно на планинском земљишту, у шумама и на теже проходном земљишту, у свим борбеним радњама. Десанти у циљу диверзије су најпогоднији облик хеликоптерских десаната.

Осетљивост хеликоптера захтева брижљиво проучавање свих околности под којима ће се десанти извршити, и десант се у свом дејству наслања на партизанске, територијалне, остављене и убачене јединице. Често се хеликоптерски десанти могу примењивати и за рачун тих јединица.

У свим армијама које их масовно уводе у наоружање, хеликоптери се додељују јединицама КоВ (у саставу авијације КоВ) те планирање и организовање хеликоптерских десаната врше команданти јединица КоВ.